

پژوهشکده شورای نگهبان
گزارش استدلالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی

مصوب ۱۳۹۶/۵/۳۱

پژوهشکده شورای نگهبان

باسمه تعالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار
علمی مصوب ۱۳۹۶/۵/۳۱

تاریخ تصویب: ۱۳۹۶/۰۵/۳۱

کد گزارش: ۱۴۰۱۰۱۶۲

تاریخ نظر شورای نگهبان: ۱۳۹۶/۰۶/۰۸

پژوهشکده شورای نگهبان

قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی

مصوب ۱۳۹۶/۵/۳۱

درباره‌ی قانون

«لایحه پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» بنا به پیشنهاد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۴/۱۴ هیئت وزیران تحت عنوان «لایحه مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» به تصویب رسید و طی نامه شماره ۵۰۹۳۱/۱۱۹۳۸۶ مورخ ۱۳۹۴/۹/۱۰ ریاست جمهوری، به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد. در مقدمه‌ی توجیهی این لایحه آمده است: نظام آموزش عالی هر کشوری به عنوان تأمین کننده‌ی نیاز علمی و تحقیقاتی یکی از مهم‌ترین ارکان پیشرفت محسوب می‌شود و نیازمند فضایی سالم و عاری از فعالیت‌های متقلبانه است. با این وجود یکی از مصادیق بارز فعالیت‌های متقلبانه که در سال‌های اخیر رواج آن تأثیر مخربی بر سلامت نظام آموزش عالی کشور داشته و اعتبار آن را خدشه‌دار نموده، خرید و فروش آثار علمی و تحقیقاتی از قبیل رساله، پایان‌نامه، مقاله و کار تحقیقی بوده است. بر همین اساس و با توجه به تکیه اساسی برنامه‌های کلان نظام بر فرایندهایی نظیر تولید علم و تبدیل آن به ثروت، ضرورت زدودن فعالیت‌های غیرقانونی در عرصه‌ی آموزش عالی بیش از پیش احساس می‌شود. لذا باید ضمانت اجرایی مناسب و بازدارنده‌ای در قوانین موضوعه پیش‌بینی شود تا ابزار قانونی لازم برای برخورد با این پدیده‌ی مذموم فراهم شود.

این لایحه در جلسه‌ی علنی مورخ ۱۳۹۵/۴/۱۳ اعلام وصول شد و برای بررسی به کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به عنوان کمیسیون اصلی ارجاع شد. این کمیسیون در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲، لایحه را با اصلاحاتی به تصویب رساند و گزارش آن را به مجلس ارسال کرد. این لایحه در تاریخ ۱۳۹۶/۴/۲۸ در صحن علنی مجلس به تصویب نمایندگان رسید و طی نامه‌ی شماره ۱۰۱/۳۵۲۶۳ مورخ ۱۳۹۶/۵/۲ به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان با بررسی این مصوبه در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۵/۱۱، تبصره (۹) این مصوبه را واجد ابهام تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را طی نامه‌ی شماره ۹۶/۱۰۲/۲۰۹۵ مورخ ۱۳۹۶/۵/۱۲ به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد. مجلس شورای اسلامی برای رفع ایرادهای شورای نگهبان، با اعمال اصلاحات لازم در مصوبه در جلسه‌ی علنی مورخ

۱۳۹۶/۵/۳۱، مصوبه‌ی اصلاحی را طی نامه‌ی شماره ۱۰۱/۴۵۷۰۴ مورخ ۱۳۹۶/۶/۴ برای اظهار نظر مجدد به شورای نگهبان ارسال کرد. بررسی مصوبه‌ی اصلاحی در دستور کار جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۶/۸ شورای نگهبان قرار گرفت که پس از بحث و بررسی مفاد این مصوبه، نظر خود مبنی بر عدم مغایرت آن با موازین شرع و قانون اساسی را به موجب نامه‌ی شماره ۹۶/۱۰۲/۲۳۹۵ مورخ ۱۳۹۶/۶/۸ به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۶/۴/۲۸ (مرحله نخست)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۶/۵/۱۱

ماده واحده- تهیه، عرضه و یا واگذاری آثاری از قبیل رساله، پایان‌نامه، مقاله، طرح پژوهشی، کتاب، گزارش یا سایر آثار مکتوب و یا ضبط‌شده پژوهشی- علمی و یا هنری اعم از الکترونیکی و غیرالکترونیکی توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی به قصد انتفاع و به عنوان حرفه یا شغل با هدف ارائه کل اثر و یا بخشی از آن توسط دیگری به عنوان اثر خود، جرم بوده و مرتکب یا مرتکبان علاوه بر واریز وجوه دریافتی به خزانه دولت مشمول مجازات به شرح زیر می‌باشند:

۱- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۳- محل بنگاه و یا پایگاه الکترونیکی مندرج در تبصره (۲) به درخواست یکی از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا سایر مراجع مربوطه و با دستور مراجع قضایی حسب مورد پلمپ یا متوقف می‌شود.

▪ دیدگاه مغایرت

مطابق با اصل (۱۵) قانون اساسی، کلیه‌ی اسناد و مکاتبات و متون رسمی باید به زبان و خط فارسی باشد. بر این اساس، استفاده از واژه‌ی «پلمپ» در تبصره (۳) این مصوبه، به عنوان یک متن رسمی و قانونی، بدون ذکر معادل فارسی آن، مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی است.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

اگرچه واژه‌ی «پلمپ» برگرفته از زبان لاتین است، اما امروزه در اثر فرایند زبانی وارد زبان فارسی شده و در ادبیات روزمره‌ی مردم رایج شده است. بنابراین استفاده از این واژه در این مصوبه مغایر با اصل (۱۵) قانون اساسی نیست.

▪ نظر شورای نگهبان

تبصره (۳)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تبصره ۴- ...

تبصره ۶- در صورت استفاده از آثار متقلبانه موضوع این قانون توسط اعضای هیئت علمی، دانشجویان، کارکنان اداری و طلاب، ضمن سلب هرگونه امتیاز مادی و یا معنوی مترتب بر آن و ملغی‌الاثربودن هرگونه مدرک تحصیلی، پایه، مرتبه علمی، رتبه و یا عناوین مشابه علمی، به تخلفات نامبردگان حسب مورد، توسط هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی، هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، کمیته‌های انضباطی دانشجویان و یا داسرا و دادگاه ویژه روحانیت رسیدگی شده و به مجازات‌های زیر محکوم می‌شوند:

الف- ...

ت- طلاب: براساس قوانین و مقررات داسرا و دادگاه ویژه روحانیت.

▪ دیدگاه مغایرت

صدر تبصره (۶) این مصوبه بیان می‌دارد که استفاده از آثار متقلبانه تخلف است و در بندهای بعدی، مراجع رسیدگی به این تخلف را به حسب نوع متخلفین بیان می‌دارد. اما در بند (ت) اشعار می‌دارد که مرجع رسیدگی به تخلفات موضوع این تبصره نسبت به طلاب و روحانیون، داسرا و دادگاه ویژه روحانیت است. از آنجایی که براساس اصول دادرسی

کیفری، دادسرا و دادگاه محل رسیدگی به جرایم است،^۱ رسیدگی به تخلفات نباید در صلاحیت دادسرا و دادگاه قرار گیرد. بنابراین بند (ت) تبصره (۶) مصوبه‌ی حاضر از آن جهت که رسیدگی به تخلفات موضوع این تبصره که از سوی طلاب واقع می‌شود را در دادسرا و دادگاه ویژه‌ی روحانیت رسیدگی دانسته است، مغایر با اصل (۳۶) قانون اساسی است؛ چرا که صلاحیت دادسرا و دادگاه به موجب قانون، منحصر به رسیدگی به جرایم است و نه تخلفات.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

براساس بند (ب) ماده (۱۳) آیین‌نامه‌ی دادسراها و دادگاه‌های ویژه‌ی روحانیت، رسیدگی به کلیه‌ی اعمال خلاف شأن و عرف روحانیون و طلاب در صلاحیت دادسرا و دادگاه ویژه‌ی روحانیت قرار دارد. همچنین ارتکاب موارد مذکور در صدر تبصره (۶) از سوی طلاب و روحانیون، خلاف شأن و عرف آنان است و از این جهت رسیدگی به آن در صلاحیت دادسرا و دادگاه ویژه‌ی روحانیت است. بنابراین بند (ت) تبصره (۶) مصوبه‌ی مذکور، مغایر با قانون اساسی نیست.

▪ نظر شورای نگهبان

بند (ت) تبصره (۶)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تبصره ۶- در صورت استفاده از آثار متقلبانه موضوع این قانون توسط اعضای هیئت علمی، دانشجویان، کارکنان اداری و طلاب، ضمن سلب هرگونه امتیاز مادی و یا معنوی مترتب بر آن و ملغی‌الاثربودن هرگونه

۱. ماده (۲۲) قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی: «ماده ۲۲- به منظور کشف جرم، تعقیب متهم، انجام تحقیقات، حفظ حقوق عمومی و اقامه دعوی لازم در این مورد، اجرای احکام کیفری، انجام امور حسبی و سایر وظایف قانونی، در حوزه قضایی هر شهرستان و در معیت دادگاه‌های آن حوزه، دادسرای عمومی و انقلاب و همچنین در معیت دادگاه‌های نظامی استان، دادسرای نظامی تشکیل می‌شود».

مدرک تحصیلی، پایه، مرتبه علمی، رتبه و یا عناوین مشابه علمی، به تخلفات نامبردگان حسب مورد، توسط هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی، هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، کمیته‌های انضباطی دانشجویان و یا دادسرا و دادگاه ویژه روحانیت رسیدگی شده و به مجازات‌های زیر محکوم می‌شوند:

الف- هیئت علمی به یکی از مجازات‌های ردیف (۷) تا (۱۱) ماده (۸) قانون مقررات انتظامی هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن.

ب- دانشجو به یکی از مجازات‌های ردیف (ب-۱) تا (ب-۵) ماده (۷) آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه ۳۵۸ مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی و اصلاحات و الحاقات بعدی آن.

پ- ...

ت- ...

تبصره ۷- وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند جهت پیشگیری از جرایم موضوع این قانون اقدامات زیر را انجام دهند:

۱- ترویج فرهنگ احترام به حقوق مالکیت فکری از طریق گنجاندن دروس ذی‌ربط و اصلاح سرفصل برنامه‌های درسی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی
۲- ...

۳- اعمال مجازات انتظامی اخراج دانشجو یا ابطال پایان‌نامه و رساله یا مدرک تحصیلی در صورت احراز جرم موضوع این قانون با توجه به میزان تخلف

۴- اعمال مجازات انتظامی تنزل رتبه یا پایه عضو هیئت علمی، اخراج و لغو قرارداد در صورت احراز جرم موضوع این قانون در آثار علمی با توجه به میزان تخلف

▪ دیدگاه مغایرت

الف) از آنجایی که وظیفه‌ی گنجاندن دروس ذی‌ربط و اصلاح سرفصل برنامه‌های درسی در بند (۱) تبصره (۷) مصوبه‌ی حاضر با بند (۱۳) و (۱۴)^۱ وظایف شورای عالی برنامه‌ریزی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در تداخل می‌باشد، این ماده مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است؛ زیرا شورای عالی انقلاب فرهنگی به فرمان امام خمینی^(ره) تشکیل و هم‌اکنون نیز با حکم مقام معظم رهبری و تحت امر ایشان مشغول به انجام وظیفه است. با توجه به اینکه تشکیل و تداوم فعالیت این شورا براساس اختیارات و صلاحیت‌های ولایت مطلقه‌ی فقیه مصرح در اصل (۵۷) قانون اساسی انجام شده است، دخالت در شرح وظایف مقرر برای آن شورا یا کم‌رنگ کردن نقش این نهاد یا تعریف اقدام موازی با شرح وظایف مقرر برای این نهاد، در تغایر با اختیارات و صلاحیت‌های رهبری در اصل (۵۷) قانون اساسی است. همچنین مقام معظم رهبری در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس شورای اسلامی تصریح کردند که وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی به مرکز یا شورای مشابه واگذار نشود؛^۲ در حالی که یکی از وظایف شورای عالی برنامه‌ریزی - به عنوان یکی از شوراهای فرعی شورای عالی انقلاب فرهنگی - تدوین و بازنگری در سرفصل‌های دروس است. بنابراین بند (۱) تبصره (۷)، مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است؛ چه آنکه طبق این اصل، قوای سه‌گانه از جمله مجلس تحت ولایت مطلقه‌ی ولی فقیه هستند؛ لذا مجلس نمی‌تواند در قانون‌گذاری برخلاف اوامر مقام رهبری اقدام کند.

۱. بند (۱۳) و (۱۴) وظایف شورای عالی برنامه‌ریزی مصوب جلسه (۳۲۰) مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی: «بند ۱۳- بررسی و تصویب برنامه‌های آموزشی پیشنهاد دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و همکاری با وزارت آموزش و پرورش در زمینه برنامه‌ریزی پیش‌دانشگاهی.

بند ۱۴- بررسی و تصویب کلیه برنامه‌های درسی و مقررات و ضوابط آموزشی و پژوهشی مربوط به وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و نهادهای انقلاب اسلامی که در آنها دوره‌های آموزش عالی دایر است و به نوعی مدرک دانشگاهی منتهی می‌گردد.»

۲. مبانی و مستندات نظر شورای نگهبان در خصوص این لایحه و جایگاه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در نامه‌ی شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵ دبیر شورای نگهبان به مجلس شورای اسلامی بیان شده است. این نامه قابل دسترسی در نشانی زیر است:

ب) بندهای (الف) و (ب) تبصره (۶) این مصوبه برای دانشجویان و اعضای هیئت علمی متخلف، مجازات‌های انتظامی تعیین کرده و رسیدگی به این تخلفات و تعیین مجازات انتظامی را در صلاحیت هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی و کمیته‌های انضباطی دانشجویان قرار داده است. اما بندهای (۳) و (۴) تبصره (۷) این مصوبه با بیان یک سری مجازات‌های انضباطی مانند اخراج، ابطال مدرک تحصیلی، رساله و پایان‌نامه و تنزل رتبه و پایه‌ی هیئت علمی، اعمال این مجازات‌ها را نیز در صلاحیت وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار داده است. این در حالی است که اعمال مجازات‌های اخراج، ابطال مدرک تحصیلی، رساله و پایان‌نامه و تنزل رتبه و پایه‌ی هیئت علمی از سوی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مغایر با اصل (۳۶) قانون اساسی است؛ چرا که یک نهاد وابسته به قوه‌ی مجریه صلاحیت قانونی برای اعمال چنین مجازات‌هایی را ندارد؛ بلکه اعمال چنین مجازات‌هایی در صلاحیت مراجع قانونی نظیر هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی و کمیته‌های انضباطی دانشجویان است.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

الف) طبق بند (۱) تبصره (۷) این مصوبه، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باید از طریق ارأه‌ی پیشنهاد به شورای عالی انقلاب فرهنگی، در خصوص پیشگیری از جرایم و تخلفات موضوع این مصوبه، دروسی را تدوین و سرفصل‌های درسی را متناسب با آن اصلاح کنند. بدیهی است که تصویب و اعمال چنین پیشنهادی تنها از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی و در بستر شورای تحول و ارتقای علوم انسانی امکان‌پذیر است. بنابراین، بند (۱) تبصره (۷) این مصوبه در مقام مداخله با وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی و شوراهای فرعی آن نیست، بلکه مقرر می‌دارد که وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باید در راستای تحقق اهداف این لایحه، به ارأه‌ی پیشنهاد به شورای عالی انقلاب فرهنگی و سایر شوراهای فرعی آن مبادرت کنند. از این رو، بند (۱) تبصره (۷) مصوبه‌ی حاضر مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی نیست.

ب) بندهای (الف) و (ب) تبصره (۶) مصوبه‌ی حاضر برای دانشجویان و اعضای هیئت علمی متخلف، مجازات‌های انتظامی تعیین کرده و مرجع صادر کننده‌ی حکم محکومیت به این مجازات‌ها را هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی و کمیته‌های انضباطی دانشجویان قرار داده است. اما مجازات‌های مذکور در بندهای (الف) و (ب) این تبصره، انفصال، بازخرید خدمت، اخراج، تعلیق از تحصیل، تغییر محل تحصیل دانشجو، تبدیل دوره‌ی روزانه به شبانه و محرومیت از تحصیل برای دانشجو می‌باشد. در صورتی که هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی و کمیته‌های انضباطی دانشجویان حکم به اخراج دانشجو یا هیئت علمی، ابطال مدرک تحصیلی، پایان‌نامه یا رساله و یا تنزل رتبه یا پایه‌ی هیئت علمی باشد، مرجع اجرای این احکام، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است. بنابراین بندهای (۳) و (۴) تبصره (۷) این مصوبه در مقام بیان مرجع اجرای محکومیت صادره از سوی هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی و کمیته‌های انضباطی دانشجویان است. از این رو، بندهای (۳) و (۴) تبصره (۷) این مصوبه مغایر با اصل (۳۶) قانون اساسی نیست.

▪ نظر شورای نگهبان

بندهای (۱)، (۳) و (۴) تبصره (۷)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

تبصره ۹- دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از جمله دانشگاه علمی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی، جهاد دانشگاهی، حوزه‌های علمیه، مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی و دانشگاه فرهنگیان موظف هستند از این پس، پیشنهادها (پروپوزال‌ها)، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود را که فاقد طبقه‌بندی هستند در سامانه‌های اطلاعاتی

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) ثبت و تأیید و فایل تمام متن و نتیجه را همانندجویی کنند. ارائه گواهی ثبت و بارگذاری فایل تمام متن و نتیجه همانندجویی این مدارک برای هرگونه پرداخت مالی به استادان راهنما، مشاور و داور و تخصیص امتیاز در ترفیع و ارتقای آنها و همچنین دانشجویان الزامی است.

▪ دیدگاه مغایرت

تبصره (۹) مصوبه‌ی حاضر حوزه‌های علمیه را تحت نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار داده است؛ بدین صورت که صدر این تبصره با ذکر دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، با آوردن واژه‌ی «از جمله»، مصادیق مؤسسات و نهادهای تحت نظر وزارت علوم را بیان کرده است که در ذیل آن، به حوزه‌های علمیه اشاره می‌کند. از این رو، با توجه به سیاق عبارت مشخص است که حوزه‌های علمیه، زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار گرفته‌اند. این در حالی است که براساس مصوبه‌ی جلسه (۳۶۸) مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی مبنی بر «مدارک تحصیلی صادر شده مدیریت حوزه علمیه قم»، مصوبه‌ی جلسه (۶۴۴) مورخ ۱۳۸۸/۳/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی مبنی بر «واگذاری و تفویض صلاحیت تصمیم‌گیری و تصویب رشته‌های حوزوی و علوم انسانی مرتبط با مأموریت‌های حوزه‌های علمیه به شورای گسترش حوزه‌های علمیه» و آیین‌نامه‌ی مؤسسات آموزش عالی حوزوی مصوب جلسه (۵۰۷) مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی، حوزه‌های علمیه دارای ساختاری مستقل از نهادهای دولتی و اجرایی از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. بنابراین، تبصره (۹) این مصوبه، از آن جهت که حوزه‌های علمیه را زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار داده است، مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی و نظر مقام معظم رهبری است؛ زیرا شورای عالی انقلاب فرهنگی به فرمان امام خمینی^(ره) تشکیل و همچنان نیز با حکم مقام معظم رهبری و تحت امر ایشان مشغول به انجام وظیفه است. با توجه به اینکه تشکیل و تداوم فعالیت این شورا براساس اختیارات و صلاحیت‌های ولایت مطلقه‌ی فقیه مصرح در اصل (۵۷) قانون اساسی انجام شده است، دخالت در شرح وظایف مقرر برای آن شورا یا کم‌رنگ کردن نقش این نهاد یا تعریف اقدام موازی با شرح وظایف مقرر شده برای این نهاد، مغایر با اصل (۵۷) قانون

اساسی است؛ چه آنکه طبق این اصل، قوای سه‌گانه از جمله مجلس تحت ولایت مطلقه‌ی ولی فقیه هستند؛ لذا مجلس نمی‌تواند در قانون‌گذاری برخلاف اوامر مقام رهبری اقدام کند.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

تبصره (۹) این مصوبه در مقام بیان تکلیف نهادها و مؤسسات آموزشی است و در خصوص نهادهای تابع قوه‌ی مجریه و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ذکری به میان نمی‌آورد. به عبارت دیگر، این تبصره بیان می‌کند که مؤسسات و نهادهای آموزشی از قبیل دانشگاه‌ها، مؤسسات غیرانتفاعی، جهاد دانشگاهی و حوزه‌های علمیه باید آثار علمی خود را در سامانه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) بارگذاری کنند. بنابراین، این تبصره در مقام بیان مؤسسات تحت‌نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیست؛ لذا مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی ندارد.

▪ دیدگاه ابهام

- صدر تبصره (۹) این مصوبه با بیان دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، از واژه‌ی «از جمله» برای بیان مصادیق آن بهره برده است. اما مشخص نیست که واژه‌ی «از جمله»، جهاد دانشگاهی، حوزه‌های علمیه را شامل می‌شود یا تنها شامل دانشگاه علمی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی است. بنابراین اگر این مصوبه حوزه‌های علمیه را تحت‌نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار دهد، مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی خواهد بود؛ در غیر این صورت، این تبصره مغایرتی با قانون اساسی نخواهد داشت. لذا ابتدا باید از این تبصره رفع ابهام شود تا بتوان در خصوص آن تصمیم گرفت.

▪ نظر شورای نگهبان

در تبصره (۹)، با توجه به عبارت تبصره، این ابهام وجود دارد که حوزه‌های علمیه نیز زیر نظر وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری هستند، لازم است در این خصوص رفع ابهام شود، تا اظهار نظر ممکن گردد.

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۶/۵/۳۱ (مرحله دوم)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۶/۶/۸

[تبصره ۹ ماده واحده به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

تبصره ۹- حوزه‌های علمیه و همچنین دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از جمله دانشگاه علمی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی، جهاد دانشگاهی، مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی و دانشگاه فرهنگیان موظف هستند از این پس، پیشنهادها (پروپوزال‌ها)، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود را که فاقد طبقه‌بندی هستند در سامانه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) ثبت و تأیید و فایل تمام متن و نتیجه را همانندجویی کنند. ارائه گواهی ثبت و بارگذاری فایل تمام متن و نتیجه همانندجویی این مدارک برای هرگونه پرداخت مالی به استادان راهنما، مشاور و داور و تخصیص امتیاز در ترفیع و ارتقای آن‌ها و همچنین دانشجویان الزامی است.

▪ دیدگاه مغایرت

الف) در تبصره (۹) این مصوبه، وجود واژه‌ی «و همچنین» میان واژه‌ی «حوزه‌های علمیه» و عبارت «دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی»، همان ایراد سابق را باقی می‌گذارد؛ چرا که «و همچنین» از حروف عطف بوده و حوزه‌های علمیه را همانند دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و ...، «زیر نظر» وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری قرار داده است. این در حالی است که براساس مصوبه‌ی جلسه (۳۶۸) مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی مبنی بر «مدارک تحصیلی صادر شده مدیریت حوزه علمیه قم»، مصوبه‌ی جلسه (۶۴۴) مورخ ۱۳۸۸/۳/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی مبنی بر «واگذاری و تفویض صلاحیت تصمیم‌گیری و تصویب رشته‌های حوزوی و علوم انسانی مرتبط با مأموریت‌های

حوزه‌های علمی به شورای گسترش حوزه‌های علمی» و آیین‌نامه مؤسسات آموزش عالی حوزوی مصوب جلسه (۵۰۷) مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی، حوزه‌های علمی دارای ساختاری مستقل از نهادهای دولتی و اجرایی - از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- است. لذا این تبصره در تغایر با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی است. از طرفی، براساس نظر مقام معظم رهبری در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس شورای اسلامی، وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی نباید به مرکز یا شورای مشابه واگذار شود و مصوبات مجلس شورای اسلامی نباید مغایر با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی باشد. بنابراین ایراد سابق برای این ماده مبنی بر مغایرت این تبصره با اصل (۵۷) قانون اساسی همچنان به قوت خود باقی است.

ب) حوزه‌های علمی براساس مصوبه‌ی جلسه (۳۶۸) مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی مبنی بر «مدارک تحصیلی صادر شده مدیریت حوزه علمی قم» و مصوبه‌ی جلسه (۵۰۷) مورخ ۱۳۸۱/۸/۲۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی، اقدام به صدور مدرک تحصیلی در مقاطع مختلف می‌کنند. همچنین براساس نظر مقام معظم رهبری، در صورتی که شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد مسئله‌ای اقدام به تصمیم‌گیری کنند، مجلس شورای اسلامی نباید در آن خصوص قانون‌گذاری کند. لذا تبصره (۹) مصوبه‌ی حاضر، به دلیل آن که برای صدور و ارزیابی مدارک تحصیلی حوزه‌های علمی تصمیم‌گیری کرده و آن را مقید به شرایط کرده است، برخلاف نظر مقام معظم رهبری مبنی بر عدم جواز دخالت در وظایف و صلاحیت‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی و در نتیجه مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی است؛ چه آنکه طبق این اصل، قوای سه‌گانه از جمله مجلس تحت ولایت مطلقه‌ی ولی فقیه هستند؛ لذا مجلس نمی‌تواند در قانون‌گذاری برخلاف اوامر مقام رهبری اقدام کند.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

الف) در تبصره (۹) سابق از آنجا که مشخص نبود واژه‌ی «از جمله»، شامل حوزه‌های علمی می‌شد یا تنها شامل دانشگاه علمی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی بود، شورای نگهبان این مصوبه را به دلیل ابهام در تحت‌نظر قرارگرفتن حوزه‌های علمی توسط وزارت علوم،

تحقیقات و فناوری، مغایر با اصل (۵۷) قانون اساسی دانست. حال با عنایت به اینکه در اصلاح انجام شده، واژه‌ی «و همچنین» میان واژه‌ی «حوزه‌های علمیه» و عبارت «دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی»، آمده است، ایراد سابق شورا رفع شده است؛ چرا که دیگر وصف «زیر نظر وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و ...» شامل حوزه‌های علمیه نخواهد شد. لذا براساس این تبصره، حوزه‌های علمیه زیر نظر وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری قرار نمی‌گیرند. بنابراین، تبصره‌ی حاضر مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

ب) حکم مندرج در ذیل تبصره (۹) بیانگر حکمی است که در گذشته از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی صادر نشده بود. در واقع، مجلس شورای اسلامی در مورد مسئله‌ای اقدام به قانون‌گذاری کرده است که سابقاً از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی مورد بحث و بررسی قرار نگرفته است. لذا مصوبه‌ی حاضر، در مقام دخالت در وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی نیست و هیچ‌گونه مغایرتی با مصوبات این شورا ندارد. بنابراین، این تبصره مغایرتی با اصل (۵۷) قانون اساسی ندارد.

▪ نظر شورای نگهبان

تبصره (۹) این مصوبه با توجه به اصلاح به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

▪ نظر نهایی شورای نگهبان

مصوبه‌ی مجلس در خصوص لایحه پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)

در دیدار با اعضای شورای نگهبان (۱۳۷۹/۴/۲۸):
«... شما استدلال دارید، اما این استدلال برای مجلس، گاهی معلوم نیست، گاهی برای مجمع تشخیص هم درست معلوم نیست، ... در حالی که خوب است در متن آن حکم اشاره‌ای به استدلال بشود و در یک محل یا جداگانه آن استدلال به تفصیل نوشته بشود.»

گزارش استدلالی

پژوهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید بهشتی (ره)، خیابان شهید سرافراز

کوچه پنجم پلاک ۱۱ کد پستی: ۱۵۹۷۸۵۶۱۱۳

تلفن: ۰۲۱-۸۸۵۳۳۴۲۹

نمابر: ۰۲۱-۶۴۰۱۴۸۱۷

nashr-rc.ir

gcr.ac.ir